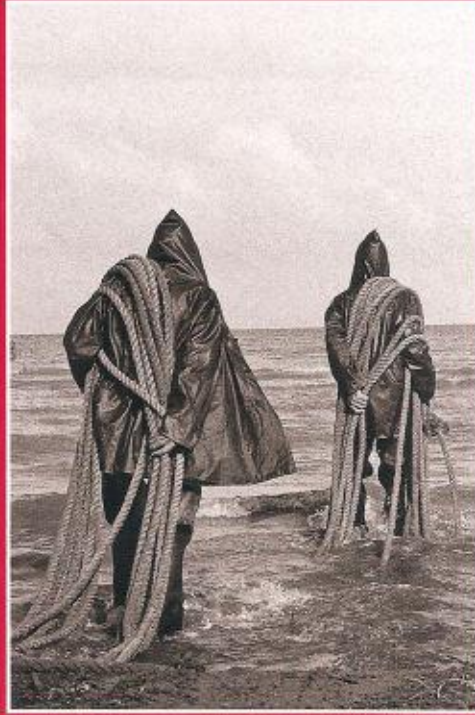

بہمن جلالی بیگانہ آشنا

The Familiar Stranger

BAHMAN JALALI

استاد مترجم زاده | نقد کتاب عکس | مهدی مهدی پور

9912335206

کتاب عکس بیگانه آشنا مجموعه‌ای گردآوری و گلچین شده از عکس های بهمن جلالی در طی سالهای فعالیت او است.

این کتاب عکس توسط نشر نظر در سال ۱۳۹۸ به اولین چاپ خود رسید و در قطع پالتویی ۱۲،۵*۱۹ و کاغذ گلاسه و براق است.

در دست گرفتن کتاب عکسی به این قطعه غیر معمول حس در دست گرفتن پولارویدهای جدا شده از آلبوم خاطرات قدیمی‌ای را به مخاطب می‌دهد. با توجه به همه این موارد می‌توان گفت از نظر چاپ صفحه آرایی و صحافی کتاب از کیفیت قابل قبولی برخوردار است.

اما ارزش این کتاب عکس زمانی معنای اصلی خود را پیدا میکند که بدانیم انتشارات نظر مجموعه کتاب های عکسی را با نام مجموعه ۶۰ به چاپ رسانده که در نوع خود در ایران تقریباً بی سابقه است و برای مخاطبین نسل جدید عکاسی می‌توانند بسیار جذاب و کارآمد باشند.

دسترسی به عکس های عکاسان مطرح دهه های گذشته ایران همیشه با مشکلاتی روبه‌رو بوده است که این مشکلات از اوضاع سخت چاپ و نشر در ایران تا هماهنگی و گردآوری عکس ها را شامل می‌شود. اما انتشارات نظر در مجموعه شصت تصویری از جریان عکاسی معاصر ایران در موضوعات مستند اجتماعی، عکاسی هنری و سایر جریان های پویا و موثر را برای اولین بار ارائه کرده است.

در نگاه اول جلد قرمز رنگ کتاب جلب توجه بسیار می‌کند، گویی که قرار است با کتاب عکسی با موضوع مد و فشن روبرو باشیم اما همین که چشممان به عکس سیاه و سفید ماهیگیران و عنوان کتاب یعنی غریبه آشنا می‌افتد، متوجه می‌شویم که چنین نبوده است. پس می‌توان نتیجه گرفت اگر جلد این کتاب نیز به مانند دیگر کتاب های مجموعه ۶۰ دارای رنگمایه‌ای نقره‌ای بود، جلوه کلاسیک و اصیل‌تری به این کتاب می‌بخشید.

ادامه جلد تاخورده و در سمت دیگر آن بیوگرافی از بهمن جلالی و این مجموعه به چشم می خورد. در ابتدای کتاب این بیوگرافی فارسی است و در قسمت تاخوردگی پایانی جلد همین توضیحات به زبان انگلیسی نوشته شده است. در بخش توضیحات فارسی فونت ریز سفیدی استفاده شده که در پس زمینه قرمز جلد ناخوانا به نظر می آید. تا جایی که پانویس عکس، که نام رعنا جوادی را به عنوان عکاس آورده، تقریباً محو و غیر قابل مشاهده است.

در بخش اول کتاب، رضا شیخ توضیحاتی در باب کتاب و عکس ها می دهد. در این توضیحات اشاره می کند که کتاب شامل سه مجموعه: ماهیگیران شمال و جنوب (۱۳۴۹-۱۳۷۵)، معماری (۱۳۴۸-۱۳۸۵) و مناظر شهری (۱۳۸۴-۱۳۸۵) به همراه تعدادی عکس از اقوام مختلف ایرانی است.

در ادامه نیز همسر جلالی، رعنا جوادی در متنی کوتاه با عنوان در پس پشت پرده تصاویر به تجربه زندگی و حضور در کنار بهمن جلالی می پردازد و از درونیت او با ما سخن می گوید. از تاثیراتی که عکاسی بر روح جلالی گذاشت تا بار سنگین حضورش در جبهه و جنگ، تا آنجایی که به اعتقاد رعنا، بهمن به واقعیت سخت و خشن جنگ روشنایی آرامش تابانده است.

اگرچه در این کتاب هیچ کدام از عکس های دوران جنگ جلالی حضور ندارند، اما همین توصیفات رعنا جوادی باعث می شود با نگاهی دقیق تر به عکس های این کتاب نگاه کنیم و در جستجوی عکاس، جدا از دوران جنگ او باشیم.

اگر بخواهیم کتاب بیگانه آشنا را به چه چیزی تشبیه کنیم بدون شک آن یک سفرنامه تصویری خواهد بود. سفرنامه ای که با ماهیگیران شمال و جنوب ایران آغاز و با شهرنشینی و تهران مدرن شده! به پایان می رسد.

برای آنانی که عاشق سفر و ایرانگردی اند، این کتاب به مانند آلبوم خاطرات می ماند، از سفرهایی که هیچگاه نرفتند و از چیزهایی که هیچگاه ندیدند.

جبر زمانی مانع این سفرها است، در حالی که شاید خیلی از مخاطبین این کتاب حداقل یکبار به ماسوله سفر کرده باشند، اما هیچگاه نتوانستند گذشته و اصالت این مکان را پیش از توریستی شدن آن آن ببینند. در همین نقطه است که علاقمند به سفر، غرق در این کتاب خواهد شد.

قشم و هرمز پیش از آنکه به جزایر هیپی های ایران بدل شوند.

سیستان و بلوچستان پیش از آنکه مقصد گردشگری تورها باشند.

اما نکته ای که باید به آن اشاره کرد این است که جلالی به قصد تهیه عکس برای سفرهایش این مجموعه ها را خلق نکرده است. این نکته بدان معنی است که جلالی صرفاً به سراغ آثار باستانی یا مناظر معروف شهرهایی که سفر کرده نرفته، و هدفش به تصویر کشاندن جذابیت های بصری شهرها و روستاهای ایران نبوده، بلکه او لحظات غلیظ شده زندگی در این مناطق را به تصویر کشیده است. به مانند آن مرد بلوچ که در کنار شترهایش در حال شست شوی خویش است.

۱۳۶۴

بلوچستان

سوژه دیگری که در سفرنامه های تصویری جلالی بسیار به چشم می خورد، فعالیت ها و مشاغل در نقاط مختلف ایران است. از برداشت زعفران گرفته تا بازار مسگرهای اصفهان و در بخش های پایانی کتاب حتی به سراغ عکاسخانه های تهران و شیراز نیز رفته است. می توان در کوچه پس کوچه های عکس های جلالی از کاشان تا بوشهر قدم زد و زندگی های نزیسته را برای چند ثانیه تجربه کرد.

با وجود گوناگونی عکس‌ها چیزی واحد همه آن‌ها را به هم متصل کرده است. همان چیزی که رعنا جوادی در ابتدای کتاب نیز به آن اشاره می‌کند. که این عکس‌ها تصاویر پراکنده هستند که در ذهن به هم پیچیده می‌شوند و با نگاه و آنها خاطرات ای پاره پاره شده ناگهان در صفحه‌ای بزرگ تبدیل به خاطره‌های به هم پیوسته می‌شود. اما آن اتصال دهنده حضور خود جلالی در عکس‌هایش است حضوری از جنس آرامش و زندگی.

عکس‌های جلالی را می‌توان در کنار عکسهای نصرالله کسریان قرارداد و به بررسی آن دو در کنار هم پرداخت. کتاب عکس‌گذار که مجموعه دیگری از انتشارات نظر است، عکس‌هایی از کسریان را در خود دارد که به مانند جلالی به ثبت در نقاط مختلف ایران مشغول بوده. اما تفاوت بارز دو مجموعه در این است که کسریان به بازنمایی روند تغییرات ایران پس از انقلاب سفید توجه بسیار کرده است. می‌توان روند این تغییرات سیاسی و اجتماعی را در مجموعه گذار که به گذار ایران در بین دو انقلاب سفید و انقلاب اسلامی پرداخت، مشاهده کرد.

اما در مجموعه بیگانه آشنا جلالی، چنین جهت‌گیری اجتماعی و سیاسی را مشاهده نمی‌کنیم. همانگونه که از عنوان کتاب نیز می‌توان درک کرد، مجموعه عکس‌های جلالی بیگانه‌ای آشنا را بازنمایی می‌کند، که این بیگانگی و غریبگی زمان است، و آشنا نیز ایرانی است که همگی ما در آن زندگی می‌کنیم.

ترکیب این دو در عکس‌های جلالی لحظاتی منجر شده که در عین سادگی، زندگی و آرامش در آن جریان دارد.

همین موضوع می تواند برای مخاطب نسل جوان عکاسی درس های بسیار داشته باشد. چنین نگرشی برعکس هنوز هم قابلیت اجرا دارد. بدین معنا که هنرجوی جوان می تواند با الهام گرفتن از فعالیت های جلالی، به زندگی در جریان ایران امروز نیز پردازد و مانند او با فراگیری فنون عکاسی و درک زیبایی شناسی به بازنمایی آن بخش از ایران پردازد که جدا از زمان مکان، گிரایی و روایت مینیمال، همچون عکس های جلالی را داشته باشد.

اما در جمع بندی این کتاب می توان گفت بیگانه آشنا ثبت وقایع تصادفی یا خبری از ایران در چند دهه گذشته نیست، بلکه قرارگرفتن مجموعه ای از آدمها شامل ماهیگیر، چوپان، کوچ رو، دهقان و شهروند در روزمرگی زندگی خود است، که جلالی راوی داستان زندگی آنها برای لحظاتی کوتاه در عکس هایش بوده است.

نشر نظر نیز کتاب را با نگرشی جدید به چاپ رسانده تا علاقه مندان به خصوص هنرجویان نسل جدید، بتوانند با آن ارتباط برقرار کنند.

لزوم دسترسی به همچنین مجموعه هایی در جامعه عکاسی ایران به شدت احساس می شود و جمع آوری آنها با رعایت استانداردهای چاپ رفع کننده ی نیاز بسیاری از مخاطبین است.